

Tomáš Petráček

Křesťanství ve víru kulturních válek

Papežství, hodnoty, identita

Vyšehrad 2025

Křesťanské instituce zůstávají, avšak relevance křesťanství ve společnosti Západu klesá.

Petráčkova kniha je velmi podnětným příspěvkem

k tomu, aby se institucionalizovaná církev nestala kulisami k vyprázdněné scéně. Vynikající třístránková předmluva K. Skalického uvede čtenáře do více než dvěstěstránkového díla, v němž Petráček předkládá svou interpretaci historické cesty církve do jejího dnešního stavu. Text je doplněn rozsáhlými referencemi (666 odkazů přímo v textu, prameny a literatura mají přes 300 položek), což mimo jiné indikuje, že každá recenze bude jen nepatřičnou redukcí komplexity zpracování tématu. V závěru Petráček říká, že „církevní dějiny lze vnímat také jako dějiny promarněných příležitostí, bylo jich žel v minulosti mnoho a jedním z úkolů poznávání minulosti je právě snaha se jim do budoucnosti vyhnout“. Je-li namíste parafráze „o církevních dějinách lze psát jako o dějinách promarněných příležitostí...“, musí posoudit čtenář sám. Každopádně mám za to, že kniha má potenciál stát se zdrojem mnoha prací univerzitních studentů a výzkumníků.

V první kapitole jde o vývoj církve po tridentském koncilu, který až do druhého vatikánského koncilu silně působil na formování dogmatických a institucionálních základů katolické církve. Vzniká církev ultramontánní s papežským centralismem, ustavuje se rozdělení na církev učící (papež a biskupové) a naslouchající (duchovenstvo a laici), která střeží své hodnoty, jež se stále více míjejí s novověkými a modernistickými tendencemi vývoje

společnosti. V druhé kapitole (Moc, hodnoty a instituce: staronové výzvy církve) se Petráček nejprve věnuje problematice celibátu, manželství, sexualitě a tělesnosti, která je církví vnímána jako oblast otevřená hříchu, pohlavní život ohrožuje spásu a i sám způsob předávání života vyžaduje její dohled. Autor apeluje na to, aby se s ohledem na vědecké poznání změnil církevní jazyk z nábožensky autoritativního a normativního k dialogickému a otevřenému. Dále obsáhle pojednává o problematice kněžství, celibátu a sexuálního zneužívání a dospívá k otázce, „zda nenastal už čas na důkladnou revizi pojetí kněžství, zvláště když tradiční asymetrický vztah mezi duchovenstvem a laiky, plodící klerikalismus, je bytostně neevangelijní“, a zevrubně rozebírá postavení kněze v různých epochách. Zásadním problémem, který přetrvává i po druhém vatikánu, je ovšem zneužívání moci v církvi a zde se Petráček odvolává na kardinála Marxe. Připomíná že „kněz jedná in persona Christi a při udělování svátostí jako alter Christus ... a právě to mu dává obrovskou moc nad druhými“.

Třetí kapitola se už zabývá převážně papežstvím v období po druhém vatikánu a sahá až do současnosti. Roli Jana Pavla II. (s jeho vítězstvím nad komunismem) a Benedikta XVI. (jehož konzervativismus umrtvil teologickou diskusi) autor nahlíží dosti kriticky. Františkovo papežství rozebírá v odstavcích s výmluvnými titulky „Změna bez změny“, resp. „Papežem nedokončené transformace“. Kriticky pojednává o postoji České biskupské konference k Istanbulské smlouvě.

Jestliže se předchozí kapitoly zabývají tím, co bylo, závěrečná, čtvrtá kapitola směřuje k tomu, co by mělo být

dále. Petráček připouští, že v debatách o institucionálních reformách zaniká, čím by měl být ten reformovaný institucionální rámec naplněn. V křesťanství jde podle Petráčka „o budování existenciální pradávnosti ve smysl lidského bytí přesahujícího do věčnosti“. Místo důvěry však stále vládne mentalita, že „světská i duchovní autorita proudí shůry, je Bohem darována konkrétním vládcům“, což implikuje, že jakákoli reforma bude nesmírně náročná. Petráček říká, že „k církevním dějinám patří trvalé napětí mezi prožíváním církve jako společnosti a její existencí coby instituce“, a vznáší otázku, „zda nenastal čas vést inteligentní proměnu směrem k církvi společnosti“. Škoda, že Petráček nechal ladem ty dějiny církve společnosti, jejichž rudimenty u nás nalezneme ve skryté církvi (o té se zmiňuje jen okrajově). Ani v referencích není žádná položka dokumentující, jak zdejší skrytá církev žila jako církev společnosti v minulém století a jakou perspektivu mají z ní vzešlá společnosti.

Petráčkova kniha významně přispívá k porozumění minulosti a současnosti křesťanství. Avšak prohloubit na prahu rodícího se postinstitucionálního křesťanství porozumění perspektivám církve společnosti s její komuniální ekleziologií je výzva, která stále čeká na své naplnění.

Vladimír Albrecht